

הלכות תפלה סימן צ

(הגהות אפספי החדשים): **יט** (נט) יקבע מקום (סה) לתפלתו, שלא ישנהו אם לא לצורך. ואין די ב"מה שיקבע לו בית-הכנסת להתפלל, אלא גם בבית-הכנסת שקבוע בה צריך שיהיה לו (ס) מקום (כו) קבוע: **כ** יכנס (סא) שעור (ז) [ז] שני פתחים ואחר-כך יתפלל. יש מפרשים ששעור שני פתחים דהינו שמונה טפחים יכנס לפנים, שלא ישב אצל הפתח, שגורא כמשאוי ישיבת בית-הכנסת. ולפי זה אם יש לו מקום מיוחד אצל הפתח אין בכך כלום. קו"ש מפרשים שהשעם, מפני שמביט לחוץ ואינו יכול לכוון. ולפי זה, אם אינו פתוח לרשות-הרבים אין בכך כלום. קו"ש מפרשים, שלא ימהר להתפלל מיד כשנכנס, אלא (סב) ישקה שעור שני פתחים. ונכון לחש לבל הפרושים: **כא** שצריך (סג) שלא יהא דבר חוצץ (סד) בינו ובין הקיר. ודבר קבוע כגון ארון (סה) ותבה אינם חוצצים (סו) רק בדבר גדול שגבהו עשרה (טז) [נט] (סז) ורחבו ארבעה, אבל דבר קטן (סח) לא חשיב הפסק (טא) ורחבה ואורחות חיים בשם הר"ב (ד). וכן בעל-חיים אינם חוצצים. אפלו האדם אינו חוצץ: הגה ולי נראה דבעל-חיים חוצצים ואדם אינו חוצץ, וכן נראה סברת הפוסקים, ואפשר דנפל טעות בספרים: **כב** אי"ש מי שאומר (סט) שיש לזהר מלהתפלל אחריו שום אדם, וטוב לחש לדבריו: **כג** בהגדים המצרים, אף-על-פי שאינם בולטות (ע) אין נכון להתפלל כנגדם. ואם יקרה לו להתפלל כנגד בגד או כהל (ב) מציר, יעלים עיניו: הגה ולכן אסור גם-כן לציר (עא) ציורים בספרים שמתפללין בהם

נ ברכות ו ס' ת"א ש
כ שם
הירושלמי
ע ברכות ח'
פ וירושלמי ואוחז'
חיים צ רבנו יונה
ק טור בשם ר"מ
טורשנמכר ר' ת"א ש
הביאו שם ש ברכות
ה' ת מרדכי ומקרי'
אבות א ספר
הפליאה ב אבודקת
כשם תשובת
הרמב"ם

באר היטב

ועמ"א מה שהקשה על הר"ן, ועין בתשובת יד-אלהינו סי' ז': (כה) לתפלתו. גם כשמתפלל בביתו יקבע מקום שלא יבלוהו בני הבית: (כו) קבוע. ותוך ד' אמות חשיב מקום א' דא"א לצמצם, מ"א: (כז) שני פתחים. מוכרחין בפתח בהכ"נ שיכנס הגדול תחלה הואיל וראוי למנוחה, ש"ס ברכות: (כח) ותבה. וכתב ב"י וז"ה שישנו הגדול וט"ל דלפעמים נטילה ומעמידה במקום אחר, והוכיח כן מהו"ס ע"ש, והמ"א סותר הוכחתו ע"ש, והפרי"ח הסכים עם הב"ח דלא כמ"א ע"ש. עין ט"ו שהקשה על הב"י למה לא משגי כפשוטה דעדת המקשן ומורי במשה העשוי לשכיבה ע"ש וכ"כ בפרי"ח ע"ש. ולא הנתי, דאי"כ מה היה מתפאר כל ימי חייתו מעטער ר"ל הייתי זהיר ונזהר וכ"י מה זהו זהירות, הלא יותר טוב היה אם היה מתפלל אצל הפתח וק"ל: (כט) ורחבו ד'. וצ"ע דנהגו להתפלל לפני השטענדר' שפניחין עליו הסדורים והוא גבוה י"ד ורחב ד', מ"א ע"ש. וט"ו כתב: כל הדברים שהם לצורך התפלה בהכ"נ אין ש"ך חציצה וע"כ נהגו שיש לכל אחד שטענדר' אפ"י שגבוהים י' ורחבים ד'. ומשעם זה נ"ל דשלקחן בבית לא חשבו נמי הפסק וחציצה לתפלה, דהשלקחן היו הרף התפלה שפניחין הספר עליו. ומ"מ נראה דאף במיד' דחציצה בינו לבין הפתח, אם א"א בקלות להתפלל ב"מ"א כגון לפעמים שמתפללין ביו"ד באו"ח חדר ונ"א לכל אדם לעמוד בלי חציצה לפתח, ובנ"א אל ועכב התפלה בשביל זה ולי"ך בחדר אחר להתפלל, דאין זה אלא למנוחה מה שמבחר ולי"ת בה אסורא כשצריך לכהן מצד דחק המקום, ומ"מ יעצים עיניו או יתפלל מתוך הסדור ולא יביט לחוץ כדי שלא יבוא לידי בטול פגנה עכ"ל ט"ו: (ל) מציר.

שערי תשובה

[כז] שני פתחים. עין בבאר היטב. ועין ברמב"ם שחביא דברי הפוסק פ' כי תבוא ובאר הפריש הא' שבש"ע שיש לו לנכנס דלת לפנים מדלת כו' ע"ש: [כט] ורחבו ד'. ע"ה"ט. ומ"ש שטוב לחדש שלא להתפלל אחר שום אדם, הפרי"ח חולק והוכיח מהש"ס דמתר, ולכן הוסיף היר"ל פסוקו מן הפרק ועשהו שגורא הקו"ש ע"ש, ואין זה מוכח כיון דשב"אית

משנה ברוך

שלא יחץ בינו לקיר. והפרי"מגדים מצדד לומר דאם החציצה הוא חוץ לד' אמות ממנו, רשות אחרת היא ושרי, וכן פסק הפוסק גבורים: (סה) ותבה. ומטות שלנו העשויות לשכיבה ואין דרך לטלטלן ממקום למקום, (נג) נקראות דבר קבוע⁷⁴ ואינם חוצצות. (נד) ויש חולקין, וטוב להתמייר בדאפ"ש: (סו) רק בדבר גדול. עין בט"ו, דכל דבר שהוא צורך תפלה, אפלו הוא גדול הרבה אינו חשוב הפסק, כגון השלקחן שבבית שפניחין עליו הסדור; ולכן נהגו בבית-הכנסת שיש לפני כל אחד שלחן קטן [שקורין שטענדר'] שפניחין עליו הסדורים⁷⁵, אף-על-פי שגבוה עשרה ורחב ארבעה, וכן כתבו (נז) שארי אחרונים: (סז) ורחבו ארבעה. אפלו (נח) אם אינו רחב ארבעה רק למעלה ולא למטה: (סח) לא חשיב הפסק. והפרי"ח חולק, וכן בספר מאמר-מרדכי פתב דמדברי תשובת הרמב"ם שהובא בבית-יוסף לא משמע הכי. ומכל מקום ספסלים שבבית-הכנסת, לבלי עלמא לא חשיב הפסק, דקבועים הם⁷⁶, עין שם בספר חר"ש: **כב** (סט) שיש לזהר מלהתפלל. כתב בספר מאמר-מרדכי: לכאורה יש לדקדק בזה, דאי אפשר לזהר בזה, דאיך אפשר שיהיו כל העם העומדים בבית-הכנסת נגד הפתח בלא הפסקת אדם; לכן נראה, דאף הליש-אומרים לא הוי הפסק גמור שיהא אסור לכל אדם, אלא זהירות בעלמא שיש לזהר בדאפ"ש, ובבית-הכנסת וכיוצא בו דאי אפשר בענין אחר, פשיטא דמתר לכתחלה להתפלל אחריו אדם, אלא שהמדקדק במעשיו יראה שיהיה לו מקום קבוע נגד הפתח, עד כאן לשונו: **כג** (ע) אין נכון וכי'. כדי שלא יהא מביט בציורים ולא יכון בתפלתו⁷⁷, אבל משהו חציצה לית בבגדים, (מו) ולכן אם אין מצירים ותלוים על הפתח שרי להתפלל כנגדם: (עא) ציורים בספרים וכי'⁷⁸. וכן יש לזהר מטעם

בספר מאמר-מרדכי, דאם הוא כבר התפלל ואינו עומד שם אלא לענות הקדישים והקדשות מאותם שפורסים על שמע או שחוזרים כל התפלה, עוסק בתורה ואינו חושש⁶⁶, וכן מוכח מלשון הג"ה דמרי וקא בענין שפורש מן העבור וכי', עין שם: **יט** (נט) יקבע מקום. שכן מצינו באברהם אבינו שקבע⁶⁷ מקום⁶⁸ לתפלתו⁶⁹, כדכתוב "ובשכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' וגו'. וגם כשמתפלל בביתו (מח) יקבע מקום⁷⁰, שלא יבלוהו בני הבית: (ס) מקום קבוע. ותוף ארבע אמות (מט) חשוב מקום אחד⁷¹, דאי אפשר לצמצם: **כ** (סא) שעור שני פתחים. עין בב"ח שפתב, דצריך לעשות עונה לפני בית-הכנסת דגמת האולם שהיה לפני ההיכל, והאריך לפרש בזה המאמר דשעור שני פתחים, וכן כתב המגן-אברהם וכן נהגו כהיום בכל מקום, ועל-כן טוב להרד לכתחלה שלא להתפלל בעונה כי אם בבית-הכנסת: (סב) ישקה שעור וכי'. כדי שתתישב דעתו עליו ותתפלל בכונה, כי כשתתפלל מתוך כבדו פתאום אין דעתו מרשבת עליו. (י) מכבדין בפתח בית-הכנסת שיכנס הגדול⁷² תחלה⁷³, הואיל וראוי למנוחה: **כא** (סג) שלא יהא דבר חוצץ. שגאמר "וישב חזקיהו פניו אל הקיר ותתפלל". (נא) ומכל מקום אין זה אלא למנוחה מן המבחר, ולי"ת בה אסורא כשצריך לכהן מצד דחק המקום. על-כן אם אי אפשר בקלות להתפלל בענין אחר, כגון לפעמים שמתפללין בעשרה באו"ח חדר ואי אפשר לכל אדם לעמוד בלי חציצה לפתח, אל יעכב התפלה בשביל זה ולי"ך לחזר אחר להתפלל; ומכל מקום יעצים עיניו או יתפלל מתוך הסדור ולא יביט לחוץ, כדי שלא יבוא לידי בטול פגנה על-ידי דבר החוצץ שלפניו: (סד) בינו ובין הקיר. ואפלו אם הוא רחוק מן הקיר, (נב) שעומד באמצע בית-הכנסת, גם-כן יש לזהר

תרגום: 1 עמוד קריאה.
(מח) מגן-אברהם: (מט) מגן-אברהם: (י) ש"ס: (נא) ט"ו והג"ו ומגן-גבורים: (נב) מגן-אברהם: (נג) בית-יוסף ומגן-אברהם ומאמר-מרדכי ומשה יהודא:
(נד) ב"ח וט"ו ופרי חדש: (נז) המגן-גבורים ושאר פוסקים, ולא כמגן-אברהם שמפקפק בזה: (נח) מגן-אברהם: (ט) בית-יוסף:

הַלְכוּת תַּפְּלָה סִימָן צ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נח]

עוסק בתורה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ⁶⁶⁶.

70) ואף על פי שאין מתפלל בביתו בקביעות, ביאר המאמר מרדכי (ס"ק כב) שמ"מ בפעמים שמתפלל בו יקבע מקום לתפילתו.

[משנ"ב ס"ק ס]

וְתוֹךְ אֶרְבַּע אַמּוֹת חָשׁוּב מְקוֹם אֶחָד⁷¹.

71) ואבל שצריך לשנות את מקומו בבית הכנסת, הוכיח הפתחי תשובה (י"ד סי' שצג ס"ק ז) מדין זה, שעליו לעבור אל מחוץ לארבע אמות של המקום שבו היה רגיל לשבת.

[משנ"ב ס"ק סב]

שְׂפִינְס הַגְּדוֹל⁷² תַּחֲלָה⁷³.

72) וביציאתו, כתב הברכי יוסף (י"ד סי' רמב ס"ק כד) שגם בזה יש לכבדו. אמנם, הרמב"ם (פ"ז מהל' ברכות ה"ב) כתב שרק בכניסתו צריך לכבדו, והכסף משנה (שם) כתב שכן משמע במס' דרך ארץ זוטא. אך האור שמח (שם) והעמק ברכה (דרך ארץ אות ב) כתבו, שבספרי ובתוספתא ובמדרש רבה משמע שגם ביציאה יש לכבדו, וראה מה שביארו בדעת הרמב"ם שם.

הבאים אחרי האדם הגדול, כתב הברכי יוסף (שם) שאינם צריכים לכבדו זה את זה, ובשירי ברכה (שם אות יג) והערך השלחן (שם סמ"ח) כתבו שמ"מ אם אחרי האדם הגדול כנס אדם המצוין באינו מעלה, יש לכבדו. 73) ואף אם בגלל זה יפסיד שלא יהיה מהעשרה הראשונים, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק לה) שמ"מ יכבד את הגדול להיכנס תחילה.

[משנ"ב ס"ק סה]

מְקוֹם לְמָקוֹם, וְנִקְאוֹת דְּבָר קְבוּעֵי⁷⁴.

74) ולפי זה ארון שמזוים אותו מצד לצד, כתב הכף החיים (ס"ק קל) שחוצץ.

[משנ"ב ס"ק סו]

שְׂמֹנֵי חֵיָן עֲלֵיו הַסְּדוּרִים⁷⁵.

75) וכשמתפלל בלי סידור על הסטנדר, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה צ) שכשהוא לצורך התפילה [אפילו שאינו נמצא במקום זה בקביעות] אין הסטנדר חוצץ, ולכן גם באופן שרק מחזיק בו, נחשב כצורך ואינו חוצץ.

[משנ"ב ס"ק סח]

לֹא חָשִׁיב הַפֶּסֶק, דְּקְבוּעֵים הֵם⁷⁶.

76) והגדר של קביעות, ביאר הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה פט) שהוא לא בכך שמחוברים לריצפת בית הכנסת, אלא במה שנמצאים במקומם בקביעות, ואז אינם חוצצים.

[משנ"ב ס"ק ע]

שְׁלֹא יְהֵא מְבִיט בְּצִיּוּרָם וְלֹא יִכְנֶן בְּתַפְּלוֹתוֹ⁷⁷.

77) ולכן כתב הלקט הקמח (החדש, ס"ק קו), וכן משמע במחצה"ש ס"ק לו, שבכל התפילה יש להיזהר שלא להתפלל במקום שתלויים ציורים, ולא רק בתפילת שמונה עשרה.

[משנ"ב ס"ק עא]

צִיּוּרִים בְּסִפְרִים⁷⁸.

78) ואותם שמציירים בסידורים תמונות של מזלות בתפילת גשם, כתב הט"ז (י"ד סי' קמא ס"ק יג) שלא יפה הם עושים, שאין לעשות צורת מזלות, ובנקודות הכסף (שם) כתב, שכיון שעושים כן רק כדי להבין ולהורות, הרי זה מותר. ועוד, שהרי אינם עושים צורה גמורה.

ולענין ציור תמונות וציורים במגילת אסתר, כתב הא"ר (סי' תרצא ס"ק ז) שלפי המבואר כאן בשו"ע יש להחמיר גם במגילת אסתר, אלא שטיים שיש לחלק שבתפילה צריך יותר כוונה, והוסיף, שבמגילה הכתובה על קלף יש לחוש, שכן לכתחילה צריך לעשותה כמו ספר תורה, ובספר תורה פשוט אסור.

66) ואם הוא טרוד בלימודו [כשיושב בבית המדרש כדי ללמוד] ושומע ברכה, נוטה דעת הא"א (בוטשאטש, סי' רטו ס"ב) להקל שאינו חייב לענות, אך נשאר בצ"ע, והפתחי תשובה (סי' קכד ס"ה) הביא משו"ת דברי דוד שכשעוסק בתורה אין צריך לענות אמן, אך הפתחי תשובה חולק עליו וסובר שחייב לענות. ודעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ט ס"ז) שפטר מעניית אמן וכן 'אמן' יהא שמה רבא; אבל יענה 'קדושה' 'ברכו' ו'מודים', כיון שיהיה ניכר אם לא יצטרף עמהם, וכן לברכת כהנים יפסיק, אבל תלמוד תורה של רבים לא יבטל משום כך. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' מג) כתב לגבי עניית אמן, שאם זה יפריע לו בלימודו, אינו חייב לענות. וראה מה שכתבנו לעיל סי' נה ס"ק ס, ולקמן סי' רטו ס"ק ח.

ואם שומע ציבור שאומר י"ג מידות, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' פט) שצריך לענות, והוסיף, שאך כשלומדים תורה ברבים מסתבר שאין להפסיק.

[משנ"ב ס"ק טו]

בְּאַרְבָּעָה אֲבִינֵי שְׂשֻׁבֵי⁶⁷ מְקוֹם⁶⁸ לְתַפְּלוֹתוֹ⁶⁹ וְכו', וְגַם כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ יִקְבַּע מְקוֹמוֹ⁷⁰.

67) ואף שהשו"ע לקמן (סי' צח ס"ד) כתב לכאורה טעם אחר, שתפילה היא במקום קרבן, ולכן צריך שתהיה בעמידה כמו העבודה ובקביעות מקום כמו הקרבנות, ביאר הבי"ח (שם ד"ה ומ"ש ומעומד) שאת עיקר הטעם לעמידה וקביעות מקום לומדים מאברהם אבינו, אלא שצריך האדם לכוון בתפילתו שבכל הלכותיה תהיה כמו הקרבן, כדי שתעלה התפילה למקום שהקרבן עולה.

וקביעות מקום לתפילה, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק כה) בשם אביו, שהיא דוקא לתפילת שמונה עשרה. והוסיף, שכך משמע גם בירושלמי (ברכות פ"ד ה"ד), אך ברבינו יונה (ברכות ג, ב בדפי הרי"ף) ובטור משמע שיש לקבוע מקום גם לאמירת 'פסוקי דמורה' ושאר התפילה. ולענין קביעות מקום ללימוד, כתב במשני"ב לקמן (סי' קנה ס"ק ז) שיקבע לו בבית המדרש מקום מיוחד ללימוד.

68) ואין צריך שיתפלל כל חייו באותו מקום, וכמו שהוכיח הא"א (בוטשאטש, סי' ט) שגם אברהם אבינו הלך למסעותיו ממקום למקום. וכתב הפמ"ג (א"א ס"ק לג), שאפילו אם בקיץ יש לו מקום קבוע ובחורף מקום קבוע אחר, נחשב שיש לו מקום קבוע, ובספרו ראש יוסף (ברכות ו, ב) הוסיף, שאפילו במקום שמתפלל בו רק שתי פעמים בשנה יקבע מקום לתפילתו.

וגם אם בכל אחת משלש התפילות קובע עצמו בבית כנסת אחר, או שמתפלל בבית כנסת אחד בשבת ובבית כנסת אחר בימות החול, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ה דבר הלכה אות ב, שכן נהג בעצמו) שנחשב קובע מקום לתפילתו.

69) וגם אם לצורך תפילה במקומו הקבוע יצטרך לדלג מ'פסוקי דמורה' [כדי להספיק לעמוד לתפילת שמונה עשרה עם הציבור], דעת הגר"ש אויערבך (אשי ישראל פ"ט הע' מ) שיתפלל במקומו הקבוע, מפני שכל שינוי במקומו גורם להפרעה בתפילה.

ואבל שצריך להיות ש"ץ ואין באפשרותו להתפלל כש"ץ בבית הכנסת הקבוע שלו, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' ט) שמשום כיבוד אב ואם יכול לשנות מקום תפילתו, שאין לך צורך גדול מזה. מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ח ס"כ"ד) והגר"י קמנצקי (אמת ליעקב י"ד סי' שע) שאינו צריך לשנות את מקומו, ורק ביארצייט ישתדל להתפלל כש"ץ במקום אחר. וכן הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח עמ' שי), שכיון שכל מצוה שהבן עושה יש בזה עילוי נשמה, גם בזה שקובע מקום לתפילתו גורם בכך עילוי לנשמה.